

Marie Andersson
Naturskydd och tillsyn
010-22 364 29

Bildande av naturminnet Eken i Knutagård, Jönköpings kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 7 kap. 10 § miljöbalken (1998:808, MB) ett träd och det område som beskrivs nedan och som har markerats på bifogad karta (bilaga 1), som naturminne.

För att tillgodose syftet med naturminnet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5 och 6 §§ MB om områdesskydd enligt Miljöbalken m.m., att nedan angivna föreskrifter ska gälla för naturminnet (se Föreskrifter för naturminnet).

Syftet med naturminnet är att bevara eken för framtiden samt stärka den värdefulla livsmiljö som trädet utgör för ett stort antal vanligt liksom sällsynt förekommande arter. För att öka trädets livslängd och gynna de arter och naturvärden som finns knutna till eken ska trädet vara det enda stora trädet inom området för naturminnet. Lågvuxna värdeträd och buskar av till exempel hagtorn, nypon, vildapel och vide sparas.

Uppgifter om naturminnet

ADMINISTRATIVA DATA

Namn	Eken i Knutagård
ID-nummer	67806 (obj.idnr 11167)
Kommun	Jönköping
Lägesbeskrivning	2 km öster om Vätterstranden, 4 km norr om Gränna kyrka.
Fastighet	Uppgränna 7:6
Fastighetsägarkategori	Enskild
Avgränsning	Trädet och en radie om 20 m från trädstammen, enligt beslutscharta, bilaga 1
Naturvårdsförvaltare	Länsstyrelsen i Jönköpings län

BESKRIVNING AV NATURMINNET

Naturminnet utgörs av en grov och gammal ek med hög vitalitet och en omkrets på 323 cm i brösthöjd. Trädet är inventerat enligt metodiken för "Åtgärdsprogram för skyddsvärda träd" och uppfyller kriteriet "Mycket gammalt träd. Ek, bok, tall äldre än 200 år". Det klassas därmed som särskilt skyddsvärt enligt Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Eken växer i anslutning till en bäck i ett fuktigt område. Omgivande skog utgörs i närområdet främst av planterad gran som växer in mot och upp i ekens krona. En första åtgärd med frihuggning av träd som växte in i ekens krona har genomförts av markägaren själv i enlighet med avtal om frihuggning med finansiering av åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP). Trädet har hög vitalitet och har inte inventerats på skyddsvärda arter kopplade till ek. Genom att hindra framtida inväxning och stormfällan från angränsande stora träd, samt främja solinstrålning, kan trädet fortsätta utveckla höga naturvärden genom ett stabilt mikroklimat och på sikt utvecklande av håligheter i stammen.

Föreskrifter för naturminnet

A. FÖRESKRIFTER ENLIGT 7 KAP. 5 § MB OM INSKRÄNKNINGAR I RÄTTEN ATT ANVÄNDA MARK- OCH VATTENOMRÅDEN

För naturminnesmärkt träd och den markyta som omfattas av naturminnet gäller förbud mot att:

1. avverka eller på annat sätt skada naturminnesmärkt träd, föreskriften gäller eken som levande eller dött, stående eller liggande träd
2. borra, spränga, gräva, schakta, utfylla, tippa, dika, bedriva täkt eller anordna upplag av något slag
3. plantera eller så träd eller buskar

B. FÖRESKRIFTER ENLIGT 7 KAP. 6 § MB OM FÖRPLIKTELSE FÖR ÄGARE OCH INNEHAVARE AV SÄRSKILD RÄTT ATT TÅLA VISST INTRÅNG

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt till fastigheten ska tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med naturminnet:

1. utmärkning av naturminnet enligt Naturvårdsverkets anvisningar
2. återkommande röjning av träd och sly av igenväxningskaraktär i det område som omfattas av naturminnet
3. behovsbaserad beskärning eller kronavlastning
4. genomförande av uppföljning av naturminnet samt vetenskaplig undersökning av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden

Vårdplan

Konkurrerande vegetation ska undanröjas på markytan under trädkronan och vid behov även upp till 20 meter i radie från trädstammen, stående eller liggande. Andra skyddsvärda lågväxande träd och blommande buskar, såsom sälg, hagtorn, nypon och slånbarbärsbuskar, sparas om sådana finns.

En första frihuggning av trädet har genomförts. I dagsläget finns inget akut hot mot trädets framtida överlevnad, men på sikt riskerar trädet skadas av beskuggning från kringliggande granplantering och av återkommande inväxning i kronverket. Ytterligare frihuggning görs lämpligen med försiktighet. Även som dött har eken ett stort värde för den biologiska mångfalden och ska ligga kvar på platsen för att långsamt brytas ner. Grövre grenar som tas ner/blåser ner och anses viktiga för biologisk mångfald bör lämnas inom området för naturminnet.

Beskärning eller kronavlastning ska endast ske då uppenbara behov finns. Om åtgärden utförs av annan än Länsstyrelsen ska en inledande kontakt tas med Länsstyrelsen och de som arbetar med områdesskötsel och tillsyn.

Alla skötselåtgärder som utförs inom naturminnet ska dokumenteras, skriftligt och vid behov med foto. I dokumentationen ska framgå vilka åtgärder som har genomförts och när de genomfördes, samt vem som utförde åtgärden.

Bakgrund

Eken har en historia och har varit del av ett äldre landskap med större variation innan det var vanligt med ensartade bestånd. Ägarna till fastigheten Uppgränna 7:6 har framfört önskemål om att få eken skyddad som naturminne. En ek utgör ett stabilt habitat för många insekter under en lång period. Genom att återskapa viss solinstrålning skapas ett stabilt och något varmare mikroklimat än omgivande landskap. Ett stabilt klimat som är gynnsamt för ett stort antal sällsynta, skyddsvärda och naturvårdintressanta insekter och andra organismgrupper.

Trädet uppfyller kriteriet ”Mycket gammalt träd. Ek, bok, tall äldre än 200 år” och klassas därmed som särskilt skyddsvärt enligt Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Under tidigare kontakt med Länsstyrelsen har avtal skrivits om en första inledande frihuggning, finansierad med pengar från åtgärdsprogrammet för skyddsvärda träd. Röjningen gjordes med stor försiktighet.

Samråd enligt 25 §§ förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. har skett med Jönköpings kommun och Skogsstyrelsen Jönköpings distrikt.

Länsstyrelsen skickade i februari 2014 ärendet på remiss till bland andra Naturvårdsverket, Jönköpings kommun, Skogstyrelsen, Sveriges geologiska undersökning (SGU) och olika intresseorganisationer. Sakägare har förelagts att yttra sig. Inga invändningar har kommit mot förslaget om bildande av naturminnet.

Motivering

BESTÄMMELSER

Enligt 7 kap. 10 § MB får ett särpräglat naturföremål förklaras som naturminne av Länsstyrelsen om det behöver skyddas eller vårdas särskilt. Förklaringen får omfatta även det område på marken som krävs för att bevara naturföremålet och ge det behövligt utrymme. Vad som i 7 kap. 5-8 §§ MB föreskrivs om naturreservat skall gälla även för naturminnen.

Enligt 7 kap. 5 § MB ska i beslutet om att bilda ett naturminne skälen för beslutet anges. I beslutet ska också anges de inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med naturminnet, såsom förbud mot upplag, schaktning, täkt, uppodling, dikning, plantering, avverkning, jakt, fiske och användning av bekämpningsmedel. En inskränkning får innebära att tillträde till området förbjuds under hela eller delar av året.

Enligt 7 kap. 6 § MB får Länsstyrelsen förplikta ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla sådana intrång som behövs för att tillgodose syftet med naturminnet, såsom gallring, röjning, slätter, plantering, avspärning, betesdrift eller liknande åtgärder samt genomförande av undersökningar av djur- och växtarter liksom av mark- och vattenförhållanden.

BEDÖMNING

Den grova gamla eken växer i ett högt beläget område och omges idag av en planterad granskog som är betydligt yngre än eken. Länsstyrelsen bedömer att trädet med sin höga ålder och som det enda av sitt slag i området uppnår den särpräglade karaktär som motiverar ett skydd i form av naturminne. För att öka trädets livslängd, samt stärka den värdefulla livsmiljö trädet utgör för ett stort antal naturvårdsintressanta, sällsynta och hotade arter, ska trädet stå fritt. Stammen ska vara minst delvis solbelyst. Naturminnet är därför i behov av en anpassad skötsel där konkurrerande träd och vegetation kontinuerligt undanröjs.

Länsstyrelsen arbetar med genomförande av, de av riksdagen beslutade, miljömålen. Naturminnesbildning av eken i Uppgränna bidrar till att miljömålen "Levande skogar" och "Ett rikt växt och djurliv" kan uppfyllas.

Eken är registrerad som särskilt skyddsvärt enligt Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för skyddsvärda träd i kulturlandskapet. Områden med träd som är extra värdefulla ska enligt åtgärdsprogrammet skyddas i samarbete mellan markägare, kommuner och myndigheter som t.ex. naturminne, biotopskydd och naturvårdsavtal.

Föreskrifterna är anpassade till naturminnets syfte och värden. De är främst avsedda att skydda trädet mot avverkning och förtida död orsakad av plantering, samt mot sådana skador som kan uppstå vid olika typer av mekanisk markbearbetning i anslutning till trädet och dess rotsystem.

För att förhindra igenväxning tillåts återkommande röjning av träd och sly i det område som omfattas av naturminnet, se föreskrift B2. Det är även förbjudet att plantera eller så träd eller buskar inom det område som omfattas av naturminnet, se föreskrift A3. Därmed kan stammen förbli delvis solbelyst och undvika risken att falla eller dö i förtid på grund av beskuggning eller att annat träd faller på det.

Enligt föreskrift B3 är det tillåtet att utföra behovsbaserad beskärning eller kronavlastning. Föreskriften syftar till att öka trädets vitalitet och livslängd samt till att minimera risken för personskador eller materiella skador.

Föreskrifterna gäller även om den minnesmärkta eken skulle dö eller blåsa omkull, detta eftersom även död ved är av stor betydelse för bevarandet av den biologiska mångfalden. Grövre grenar som tas ner/blåser ner och anses viktiga för biologisk mångfald bör lämnas inom området för naturminne.

Länsstyrelsen har enligt 7 kap. 25 § MB avvägt föreskrifterna för naturminnet mot sakägares intresse och bedömer att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Bildandet av naturminnet är förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 kap. MB och med den för området gällande översiktsplanen.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen (Miljödepartementet) **genom skrivelse till Länsstyrelsen** – se bilaga 2 (formulär 23).

Upplysning

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling, samt i Jönköpings Posten.

Den som berörs av detta beslut har rätt att överklaga. Överklagandet skall ha inkommit till Länsstyrelsen senast den 5 mars 2015.

I den slutliga handläggningen av detta ärende, i vilket länsråd Anneli Wirtén beslutat och naturvårdshandläggare Marie Andersson varit föredragande, har även enhetschef för Naturskydd och tillsyn Malin Lund och avdelningschef Per Hallerstig deltagit.

Anneli Wirtén

Marie Andersson

Bilagor

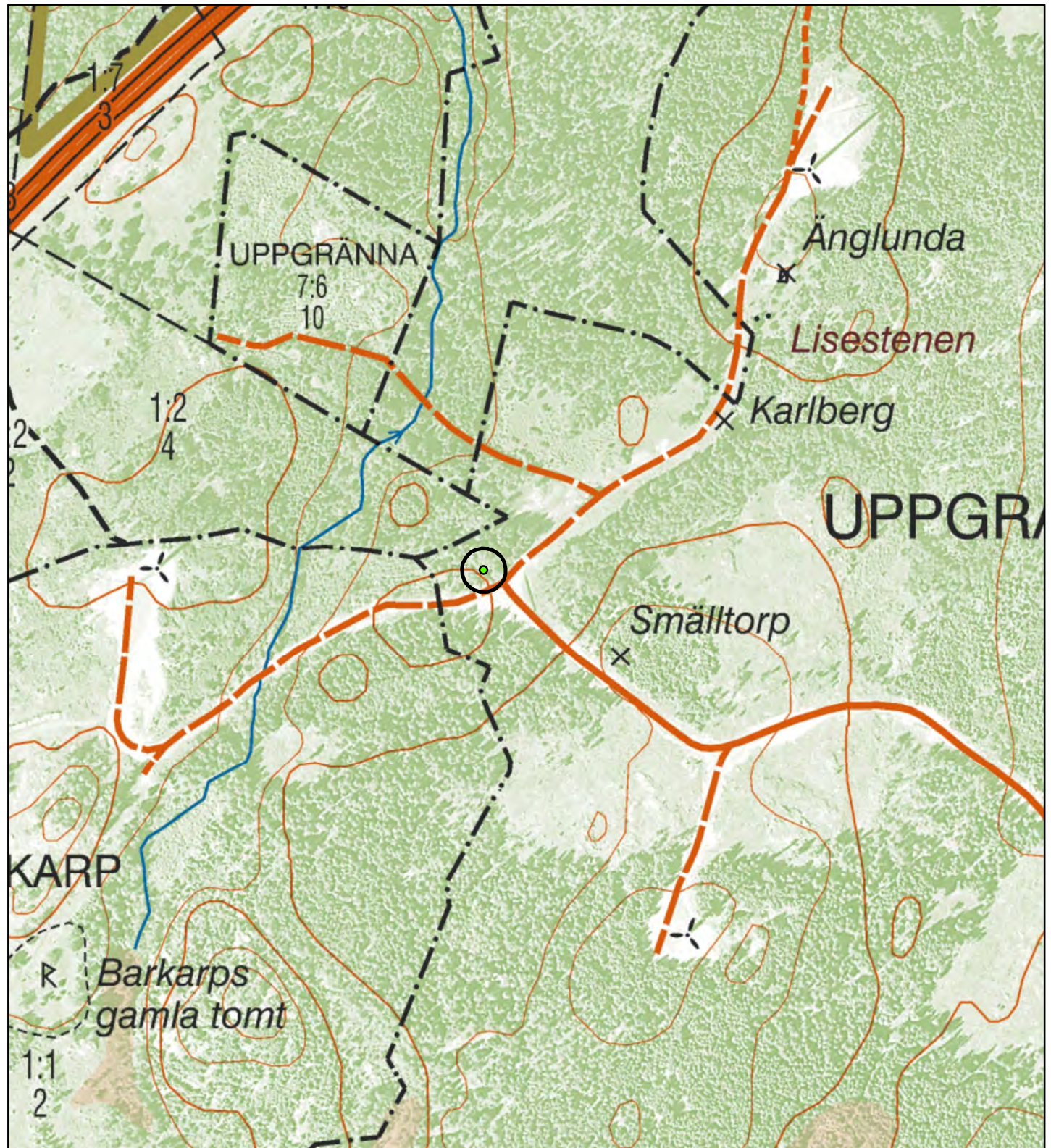
1. Beslutskarta
2. Hur man överklagar
3. Sändlista

Naturminnet "Eken i Knutagård" i Jönköpings kommun

Bilaga 1

Tillhör Länsstyrelsen beslut om naturminne

Datum: 2015-02-06, dnr: 511-461-2014

Kartkälla: Länsstyrelsen i Jönköpings län.

© Bakgrundskartor Lantmäteriet,
dnr 106-2004/188

0 75 150 Meter

Avgränsning naturminne

Ek

